SPISY ADOLFA HEYDUKA

XLII.

OBRÁZKY

PG
5038
H48
1900
SV.42

Purchased for the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

from the

KATHLEEN MADILL BEQUEST

SPISY

ADOLFA HEYDUKA

XLII.

OBRÁZKY.

NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE.

1906.

ADOLF HEYDUK:

OBRÁZKY.

TŘETÍ UPRAVENÉ A DOPLNĚNÉ VYDÁNÍ.

NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE
1906.

VEŠKERÁ PRÁVA VYHRAZENA.

PG
5038
H48
1900
sv.42

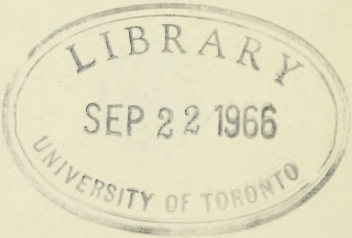

1126724

Tiskem »Unie« v Praze.

PRŮVODEM.

Jen všední ruch tvůj zpívá ret,
proč nechceš k nebi? ptali se mě.
Aj, kdybych tam se pustil v let,
své neviděl bych rodné země.

Nač oblačný ten let a hon,
nač v nedohledné světa strany?
tam zniká lidský smích i ston
i třistaleté naše hrany.

Kment české písně nezměním
se skvostným přátel zlatohlavem,
rád v síni prostých srdcí dlím
a nechci s knížat pyšným davem.

Nechť zpěvům svým si staví hrad
všech větší, skvostem vrchovatý,
já svým jen hnízdo viju rád
pod nízkou střechu horské chaty.

Nechť píseň jejich věkům vstříc
rtem proroků, jak bouře duní,
já blah jsem, má-li žalům vstříc
hrst květů nese s luční vůní.

Nechť zpěv mých druhů čarovným
svým vzletem nebes hvězdy plaší,
já plesám, můj-li nad setím
jak šedý skřivánek se vznáší.

Nechť jejich píseň jezerem,
jež divem zlaté vlny zmítá,
má rosou buď, jež večerem
při upomínkách perlou svítá.

Nechť jejich píseň vrcholem,
jenž žhavým jícnem oheň metne,
já světluškou chci být, jež těm,
kdo lesem bloudí, v cestu létne.

Toť dost; však stejný zázrak jest,
zřít ledné vrchy v moři státi,
neb na kameně horských cest
jak granát lidskou slzu pláti.

FILEMON A BAUCIS.

Blíž řeky žili na samotě
všem zvyklí nesnázím a zlotě
a kolem chaty z dřev a hlíny
šla cesta z města do dědiny.

Leč děti neměli a dlouhý
čas vrchem byly jejich touhy,
i čekali; však přešla leta,
a po naději bylo veta.

Když večerní se hvězda zvedla,
plet' sítě on a ona předla;
muž na lov šel, když zora vstala
a žena o dům pečovala.

Tak klidně žili družka s druhem,
kdy slunce pobíhalo luhem
a děti, jdouci z městské školy,
květ pestrý domů nesly s polí.

Však v zimě na slaměnou střechu
mráz štědrý vrhl pro potěchu
těch školních děvčátek a chlapců
hrst sivě zčepejřených vrabců.

A děti do smíchu se daly,
když vrabci na střeše se prali;
jich velké oči, malé tváře,
hned byly učiněná záře.

Tu rybák nejbujnějším z chásky
blah kučeravé hladil vlásky
a žena, šťastna v takém ryku,
květ líbala jim rudých rtíků.

A dlouho za tou cháskou zřela,
kdy šla i kdy se navracela,
i rybák, u práce nechť sedal,
vždy k oknu dumnou hlavu zvedal.

By hladem vrabčíkové malí
a děti smutkem nestrádali,
vždy v městě, krejcary když zbyly,
cos oba tajně nakoupili.

Když mládež na půl honu zhlédli,
už ke truhle se oba zvedli,
a hodným — skoro všechněm — stranou
dal každý mandli cukrovanou.

Když prchly však ty dětské nožky
a vrabci ukryli se v došky,
tu rybák s ženou, radost v líci,
blíž kamen sedli na lavici.

A hovořili o těch dětech
a mladých vrabcích, starých letech,
až sen, jenž zkvetl stračkou v setí,
jim na klín vsadil vlastní děti.

POD JABLONÍ.

Šla s dítkem silničkou — byl jarní den —
luh, strom i les i řeka, vše se smálo,
v keř ptáci lítali a zase ven
a v cestě na sta diamantů plálo,
tu děvčátka se ozval jemný sten:
i stanula, by odpočala málo.
Jak krásna byla, jako růže trs,
když přes noc začal rozvíjet se v taji;
vzrůst štíhlý byl, pás útlý, svěží prs,
zrak dlouhou brvou zdoben víčka v kraji,
ba celý něžný zjev byl skrz a skrz
pln květů líbezných jak niva v máji.

A zkvetlou usedla si pod jabloň
a přivíjela dítě těsně k hrudi
a šeptala: „Jen, poupátko, se skloň,
a žízeň zkoj, však tuším, co tě budí;
jen slzičky mi žádné nevyroň,

ta víc než tebe bolí mne a trudí."
A zkonejšeno dítě dříme zas;
jak krásno je, hle obraz matky pravý!
Ta hledí naň, květ padá s její řas,
květ s očí, s lící, se rtů, stromu hlavy,
a zvědavě, mé duši na úžas,
snes' na jabloň se ptáků párek hravý.

Snad že se divil zpěvný s družkou druh,
jak může jaro tolik snášet štěstí
a tolik květů, že jich nemá luh
ni ptačí hruď, ni stromů ratolesti,
že v dvojí lidskou tvář jich klade Bůh
víc, nežli jaro po všem kraji pěstí.

BRATR KLÁŠTERNÍK.

Blíž kláštera byl bál: vše plálo v záři,
on v cele hlučnou hudbou vyrušen
skráň k stolku skláněl — k svému relikváři —
a starým srdcem táhl mládí sen.

Vzal sešit veršů v obálce už rudé
a dlouho do nich díval se — a bled',
půl věku tomu, brzy více bude,
co dívce své je četl naposled.

Vzdech', obrátil: hle, suchá růže, planá —
ten, z něhož vzata, dávno zničen šíp —
tu utrhla mu ruka líbávaná,
on sem ji skryl. — ach, tenkrát bylo líp! —

A zase v dumách po všech cestách kráčí,
kde kráčel s ní: kol vody, ňadrem niv:
nit zlatou s klubka upomínek stáčí,
všech její stop i svých je pamětliv.

Hle, ve spod knížky rukavička bílá.
tak malá, útlá, z dětské ručky as,
tu vzal, když jako zlatovlasá víla, —
div bálu, — opouštěla hodokvas!

Tu jeho tváři črty neumělé,
jež ona žertem nakreslila kdys,
dnes jsou mu víc než všecky Rafaelé,
ba nad říš královskou jich každý rys! . . .

Teď vyrudlá již blankytová stuha
jej ponořila v moře trudných dum,
snad ten má význam pro smutného druha
jak posvěcené knězi palium.

A zlatý medaillon teď v ruce béře,
v něm pod sklem září vlasů prstenec.
ten dostal darem její od mateře —
dar pohrobní — byltť pohřbu mládenec.

Pak fráterem šel v městě do kláštera
a kopal, sázel, ošetřoval sad,
s ním žila pouze upomínka sterá . . .
věk odkvétal, svět ošuměl a zvadl. —

Vše odvanulo času křídlo ručí,
co zbylo ještě přáti? Nic než mír!
A naproti zas hudba hlučně zvučí:
lká houslí zvuk a hřímá bubnů vír.

Hluk maškar výská, dovádí a zpívá,
a fráter smuten ukrývá svůj tret
a sní, či slzí? . . . lampa dohořívá,
kmet na krabičku siný tiskne ret.

V ROCE.

Jaro.

Od hor vane teplý jih,
plno poupat na větvích,
míza v stromů hrudi,
slunce vroucně líbá zem,
ba i v srdci mladistvém
jara zvěst se budí.

Slyš, jaký to venku šum?
Vyšla dívka ke vrátkům,
mile hoch ji zdraví, —
líčka, slova, samý květ;
touha, láska, zmladlý svět
popletly jim hlavy!

Léto.

Ruch se množí; strom i keř
obaluje listů šeř,
v květech motýl nyje;
prostřed růží — hle, ten chvat —
párek šedých pěnic pad'
a již hnízdo vije.

Pozor, ptáci, pozor přec,
tesařík k vám, vousatec,
spěchá plný zloby;
nebo jde snad, by vám řek',
ti co stáli u vrátek,
k svatbě že se zdobí?

Podzim.

Nese vítr ze všech stran
krákoravá hejna vran,
smutno, divno k slechu;
množí se to víc a víc,
jedna letí domku vstříc
na doškovou střechu.

Co as nese? Nevím sám,
do chaty se podívám,
potom povim zjista!
Mladá žena jako krev,
slunce v oku, na rtu zpěv,
karkuličky chystá!

Zima.

Všude sníh a všude chlad,
ptáci křičí: Máme hlad,
kořistí jsme supů!
Chata z venku: bílý rov,
vnitř však hlahol sladkých slov:
„Hajá, hajá, pupu!“

Nech pták krutou zimou ztuh',
v chatu poslal milý Bůh
samý jarní svátek:
blaho, lásku, upřímnost —
nemají-li všeho dost
ti dva od těch vrátek?

V HORSKÉ SÍŇCE.

Je noc. Kol k vrchu vrch se stiská
a sova houká v porostech;
hor do klínu se tulí víska,
luh ztajil zpěv a chýšky dech.

Jen jedna chata posud živou,
v ní hejčká vnuka vetchý kmet
a rukou hladí starostlivou
a na čelíčko tiskne ret.

Mát o pomoc šla k lékařovi,
sám vnoučka opatruje děd,
zda pomoc ještě? kdo ví, kdo ví?
mřet chorobou i množstvím běd. —

Tak dlouho nejdou lékař s dcerou.
či bez konce ten horský les?
Děd oknem zírá v dálku šerou,
sám sláb a chor a teskliv dnes.

*

Leč nejde nikdo, vnouček volá:
„Chci k mamince!“ Děd blíže sed',
níž uklání se hlava holá:
„Už jde, holenku, je tu hned.“

„Já zazpívám ti pěkné sloky,
a těmi zmírní se zlá krev,
nu, neplač jen, můj černooký . . .“
a stařec z hrdla nutí zpěv.

A píseň světničkou se nese
jak zabloudilý v skalách sten,
strach v hrdle starcově se třese
jak pták, kdy v křídlo poraněn.

A dozpíval a zase zpívá,
vždy slábne víc, vždy zpívá míň,
a na stařečka hoch se dívá,
jak usíná. — Mát kráčí v síň.

A dala léku synáčkovi, —
hoch zkonejšen, děd strachu prost:
tou písní s třaslavými slovy
sám uhýčkal se na věčnost.

BERANIČKA.

Zle, maminko, zle se děje,
Jenik bledne v líčku,
u dětského ztratil reje
novou beraničku;
což se bude hněvat asi
tatínek náš zlatý,
nekoupí mu — zlé jsou časy —
na sváteční šaty!

Škoda, škoda beraničky!
a tím vy jste vinni!
Měl ji novou na Dušičky.
co si počnem nyní?
Však že jaro na půl cestě,
že už ledy plovou,
pořídíme zítra v městě
čapku manšestrovou.

Ale hodný musí býti!
Budeš hodný? „Budu!“
Koupili. Hoch, jako kvítí,
zase zbaven trudu,
čapku svoji novou zcela
na rub, na líc vrací . . .
Vesna v čas se navracela,
s vesnou drobní ptáci.

Za humny, jak druhdy, děti
výskaly si, hrály;
na kvetouci třešně sněti
strnadi dva stáli,
radili se hodnou chvíli,
čechrali si peří
a již jeden na mez pilí
k šípkovému keři.

Letí jeden, za ním druhý, —
co pak asi kutí?
jistě boj tam vedou tuhý,
hle, chmýr od perutí
stále výš a výše vzlétá!
Co to asi bude? . . .
K mezi běží dětí četa,
všecky tvářky rudé.

Prohlížejí keře pruty, —
rázem vzlétli ptáci,
děti stojí uleknuty
nad strnadí prací,
zaraženy jen se chvěly,
žhavý purpur v líčku:
za hnízdečko ptáci měli
dětskou beraničku.

PŘI ŽNI.

Je vedro. — Slunce na schýlenou leb
a na osmáhlé skráně lidí září,
již v širém poli pánům klidí chleb,
své skývy hledajíce v potu tváří.

Do stínu snopů hošek anděl dán,
sní klidný sen — ó blahý dětský spanek —
jak v kolébce by písní uhejčkán,
zdřím', prostřed nejladnějších radovánek.

Kde matka jest? Hle, v práci kloní vaz,
ach, napřed osud zrozeňátka cítí,
na boháčově poli střádá klas
pro hoškovo i svoje trudné žití.

Což synek ví? blah hrstkou kvítí z luk
a nad ním stinné větve lip se kloní,
leč nad mateří lítá hejno muk
a černým křídlem do práce ji honí.

Přec nezná kletby matka, zná jen stesk
a touhu, šťastným zřít své dítě mladé,
leč v krátkém čase zajizlí snad blesk,
jímž s matkou svět celý v hrob se klade.

O milý hošku, posud netušíš,
co člověk matkou má a co jí ztrácí:
snad tuhnou ručky tvoje proto již,
by boháče jsi živil svojí prací.

Snad hynout budeš, jako matka tam,
již štěstí nekyne a nemá zdaru,
i ženu vezmeš si, by jak ty sám
ni rod tvůj nikdy netěšil se jaru.

Snad vezmeš týč, bys cizí kypřil zem
a strádal, hynul, umřel na porobě
a stupněm ku slávě byl lidem těm,
kdo mnili dary udělovat tobě.

POHÁDKÁŘ.

Smutně zavzněl zvonek vísky . . .
Umřel stařec, obce stráž,
pod hlavu mu dali třísky,
režné plátno na rubáš,
v zvadlou ruku srdce blíž
z vosku kříž!

Kdo pak bude platit kněze,
hrobařovi kdo dá plat?
Neměl chudák ani meze,
na kožichu plno lat,
o penize nestál spíš;
byl s ním kříž.

Nedbal. Od dětinství k stáří
v kronikách jen ležel rád,
jako všichni pohádkáři

snil a dumal napořád,
v hlavě bájek celou říš,
měl s tím kříž!

Na besedách v zimní době
říkal: „Chud jsem, ale přec,
až mě Pánbůh vezme k sobě,
zanechám vám pěknou věc;
však mně na hrob brzo již
dáte kříž.

Nuž, kde poklad? — V skrytém místu
staré truhly — smál se lid —
našli knihu černých listů,
za babku ji koupil žid,
samožitné přidav číš . . .
Je to kříž!

Leč za knihu začazelou,
za sežloutlých listů směs,
mohla míti svatbu skvělou,
slavný pohřeb celá ves;
lide, lide, posud spíš,
je to kříž!

Dávných předků slavné činy
chová knihy každý list,
se svými však otec syny
netouží, jak ondy, číst,
nechce o píď hlavou výš,
je to kříž!

Pohřbili jste pohádkáře —
proto ovšem jde svět dál —
leč za knihu plnou záře
pochován moh' býti král;
vzácnější než mnohá říš.
Je to kříž!

Pili znova pro úlevu,
splákli hněv a splákli zlost,
k ránu v krčmě plno zpěvu . . .
Taková je veská ctnost,
a chlév prázden již i díž! —
Boží kříž!

HORAL.

Jeseň listím běží, šumný její chvat
pod večerem mlhy do údolí valí,
chladným dechem okna nízkých horských chat
jako sivou rouškou zastírá a halí.

Prázdno kolem všecko: mýtina i luh,
pod stráni jen tamo u vesničky dole
malou kravkou v hrubý zapřaženou pluh
brázdí horal pruty neplodného pole.

Dříve jiným robil, sobě teprv dnes,
mozolivě kypří kousek holé stráně
bídnou na výživu; trpký na oves —
a ty zprahlé rýhy vlaží znojem skráně.

Hrozno! jak se vzpírá, tyčí zas a zas!
Marně chuďas volá za podporu k nebi,
jinak z brázd těch zlatý vyrůstal by klas,
v každém zrně steré bělely se chleby.

Leč zde marno všecko, jenom nával muk
ze snětivých stebel svalnou rukou mlátí,
bídu otec klídil, sklidí syn i vnuk,
úmorem a bídou vše se ve hrob kátí.

Na potulkách ondy uviděl jsem tak,
z vísky žalným hlasem trhlý zvonek zvonil.
mně se ňadra chvěla, zaléval se zrak,
oráč křižoval se, já mdlou hlavu klonil.

Oráč domů sjížděl, težký pluh se lesk',
klenot vyhlazený půdy sporou tísní —
do chrámku mých ňader divný vešel stesk,
aby za oráče pomodlil se písní.

PŘED HAJNICÍ.

Měl hajnici svou na samotě,
žil v důlu, dál byl vrchů týn,
kmen pohmozdil ho v bouřné zlotě,
teď kmetovi byl otcem syn;
však teskno bylo staré hlavě,
vždy o něco se bál — až leh',
a svět když kráčel v stopy jaré,
tu nejvíc tajil se mu dech. —

Z niv jaro dýše-li a lad,
svět celý mladne zas,
a tomu, jejž má Pánbůh rád,
vždy pošle něco v čas! —

Vždy radost zjevila se v líci,
svit jara síň kdy pokropil,
i dal se nésti před hajnici,
sám k chůzi neměl tolik sil:

„Ven, ven, chci zase k svému buku,
již dávno touží po něm hled!“ —
A syn a snacha tuží ruku;
děd s vnoučkem na lávku si sed'.

Z niv jaro dýše-li a lad,
svět celý mládne zas,
a tomu, jejž má Pánbůh rád,
vždy pošle něco v čas! —

„Zde posedíme sobě trošku,“
tak dědoušek, „vzduch vlah a čist,
leč sláb můj zrak, nuž pověz, hošku,
již na buku-li pučí list?“
„Buk vyhání!“ — „A což pak jíva?“ —
„Je plna rozkypělých šťav!“ —
„Však osyka?“ — „Ta stále zpívá,
že kočiček má velký dav!“

Z niv jaro dýše-li a lad,
svět celý mládne zas,
a tomu, jejž má Pánbůh rád,
vždy pošle něco v čas! —

„To slyším rád, můj zlatovlasý;
však jak pak dub?“ — „Ten ještě hol!“

„No, takové-li budou časy,
hned zpupenatí každý stvol.
A jak pak na Boubínu skráni,
mluv, roztaven-li bílý kov,
a zpět-li přišly za svítání
zas vlaštovičky pod náš krov?“

Z niv jaro dýše-li a lad,
svět celý mládne zas,
a tomu, jejž má Pánbůh rád,
vždy pošle něco v čas! —

„No, dědoušku, hor skráň se nítí —
však prostonal jste roku půl —
kam dohlídnu, je všude kvítí,
vrch vřesem bují, travou důl,
sbor pěnkav s buku na buk letí,
je smavý, modrooký den,
včel plno bzučí v kyprém snětí
a klen je pyšně rozložen.“

Z niv jaro dýše-li a lad,
svět celý mládne zas,
a tomu, jejž má Pánbůh rád,
vždy pošle něco v čas! —

„Však vlaštovičky, divno věru,
ty nejsou tady doposud,
snad přilétnou až v ranním šeru!“ —
„Snad, hochu, snad! Mne jímá trud!
Víš, loni nepřišly nám taky
v to prázdné hnízdo, tam v ten kout,
Bůh babičce tvé zavřel zraky
a mně rozkázal ulehnout!“

Z niv jaro dýše-li a lad,
svět celý mládne zas,
a tomu, jejž má Pánbůh rád,
vždy pošle něco v čas! —

„To vždycky znamením mi platí,
jsem zkušen toho drahně let,
že vlaštovky, když v dům se vrátí,
i štěstí přiváději zpět;
tak zase ne!“ — Děd hlavu kloní
a vzpírá třesoucí se páž,
slz příval z očí se mu roní,
ret šepce: „Bože, otče náš!“

Z niv jaro dýše-li a lad,
svět celý mládne zas,

a tomu, jejž má Pánbůh rád,
vždy pošle něco v čas! —

V tom slyš! cos sunně vzduchem jíli —
a přímo, hajnice kde lem,
dvé vlaštoviček touže chvíli
níž s jemným klesá štěhotem;
aj hle, teď kolem domku krouží
a dovnitř, záprsně kde roh;
tu jako zděšen — hruď se ouží —
„jsou zde! jsou zde!“ si výská hoch.

Z niv jaro dýše-li a lad,
svět celý mládne zas,
a tomu, jejž má Pánbůh rád,
vždy pošle něco v čas! —

„Kdo, co je zde?“ děd chvatem ptá se,
a stará pozvedá se hruď . . .
„Aj, naše vlaštovičky zase!“ —
„Že jsou? Bůh velebeným buď!
Vždyť štěstí přišlo zpět mým dětem,
Pán slyšel mne, jsem žalu prost,
tak milo s tím se loučit světem — —“
a vzdech' a usnul na věčnost.

Z niv jaro dýše-li a lad,
svět celý mládne zas,
a tomu, jejž má Pánbůh rád,
vždy pošle něco v čas! —

NA LOUCE.

Lesníkův mládenec a pojezdného dcera
na louce potkali se za večera,
on k hvozdu šel, s ním ohař lesklé srsti,
a ona domů, kvítí nesouc v hrsti.

Ač znali se již oba hezkou chvíli,
přec posaváde spolu nemluvili,
dnes ponejprv; aj, náhoda to věru,
dnes ponejprv a k tomu při večeru.

I pozdravil: „Tak samotna dnes, slečno?“ —
„Vždyt u nás v polích není nebezpečno,
má sestra, dítě, churavou se cítí,
tož k potěše jí nesu luční kvítí.

Ta dobrá z toho věnečky si plete.“ —
„Je chladno večer, slečno, nastydnete.“ —
„Však nezdržím se déle“ . . . „Čeká kdosi?“ —
„Kdoz čekal by? Vsak luh jest již pln rosy!“ —

„Snad měl bych ke dvorci až jíti s Vámi,
je temno v aleji tam pod lipami . . .“
„Ach, děkuji“ . . . leč nedořekla, mane
již po levé jí dvorně kráčí straně.

Řeč plyne dál; již bystřinou se proudí,
leč dívka, bůh ví kde as mysli bloudí,
jen ostýchavě odpovědi dává
a kvítí nevědomky oškubává.

Až blízko dvorce, pod kvetoucím hlohem
si teprv s rukou dáním řekli s Bohem
a domů kvapí dívka, líčko plane
a dává sestře — kvítí otrhané.

Leč za to — div divoucí! zda kdo tuší,
že lásky čárný luh jí kvete v duši,
že ve snu celý svět jí kytkou voní,
v niž on je skryt a ke rtům se jí kloní.

PŘADLENA.

Při louči předla horský len
a prsty jako bleskem
nit — pouhou pavučinku jen —
vždy zdobili si leskem
a zvonkem zvonil vábný hlas,
že dolina se chvěla;
hoch jako jindy přišel zas
a poslouchal, jak pěla:
„Viňte se hbitě,
hebounké nitě,
na útlou cívku
pro chudou dívku!“

„Aj, pěknou příz! upřádáš.
jak ze samého zlata,
to nejspíš brzo svatbu máš,
vid, moje boubelatá?“

Tu ona vrtí hlavičkou,
však líčko má jak z krve,
a zpívá zase píseň svou,
ač tišeji než prve:
„Viňte se hbitě,
hebounké nitě,
na útlou cívku
pro chudou dívku!“

„Aj, zrudlo's, poupě krasavic!
Nu, pěkně ti to sluší,
však prozradil tě nach, že víc
si spřádáš ve své duši;
klop oči jen a líčko krej,
to vše tě ve lži stíhá . . .“
A příze lesk a kola rej
dál při zpěvu se míhá:
„Viňte se hbitě,
hebounké nitě,
na útlou cívku
pro chudou dívku!“

„Vid, že máš hocha?“ — „Pyšni jsou!“
a její hlas se třese . . .
„Však on se někdo pojednou
jak ptáček k tobě snese

a pak, má zlatá, dobre víš,
že budeš-li jen chtíti,
ne jednoho, sta udržíš
na hedvábné své niti!": —
„Vijte se hbitě,
hebounké nitě,
na útlou cívku
pro chudou dívku!"

A hovořili tam a sem
a slovo slova honí,
nit přervána, hned s pospěchem
níž přadlena se kloní,
s ní hledá konce také hoch —
jest škoda každé píďě —
leč nástavku se nedomoh' —
jak pomoci té bídě?
„Vijte se hbitě,
hebounké nitě,
na útlou cívku
pro chudou dívku!"

Vše dobře zas . . . A hoch jde zpět,
proč na prahu však váhá?
„Aj, kého šlaka!" volá ret.
a ruka k nohám sahá . . .

Je skutečnost či pouhý sen?
viz, upoután je nitkou!
Hle, plachý ptáček, postřelen
své vlastní rady plitkou!
„Viňte se hbitě,
hebounké nitě,
na útlou cívku
pro chudou dívku!“

Když k přadleně šel jonák zpět,
tu nit se náhle strhla
a milá přástevnice hned
mu v oči důtku vrhla:
„Jak mohu hocha polapit?
Hned u vás se mi hatí! . . .“
„Ó ne, a budeš-li jen chtít,
chci pěkně navázati.“ —
„Viňte se hbitě,
hebounké nitě,
na útlou cívku
pro chudou dívku!“

A navázali hovorem
a úsměvem a zraky,
řeč točila se tam a sem
a políbení taky;

i vzali se — a přišel čas,
v němž jako slavík pěla,
ve hloubce očí slunný jas;
hruď sladkým štěstím zněla:
„Viňte se hbitě,
hebounké nitě,
k bílému kroji,
dcerušce mojí!“

POSEL.

Sklon nebes v západu rud' zvolna do krvava
a večer dolem šel; skvost hvězdný měla hlava
a plece mlžný plášť. Kraj ponořen byl v snách,
dvé lidí při práci jen dílo v olšinách.
Čas senoseče byl a chtěli skončit práci
a pod strom košatý, v němž dřímali již ptáci,
svůj poklad složili, svou dcerušku; ta spala
a v malou ručinku jí matka květy dala.

Jak poupě rděla se, leč na zlomeném stvolu,
a velký smrtihlav se nad ní snášel dolů:
co vábilo jej as, zda dítě, či to kvítí?
Ne, poslem míru byl trudnému živobytí.
A níž a níž se nes', až na malé pad' čelo,
a dítě ze spánku jen táhle zaúpělo,
jak teplý jihu van, jenž žitné pole vlnil,
a motýl uletěl, byl poslání své splnil.

ORÁČ.

O skálu opřen mladý den.
pták zpívá krásou opojen
a táhlém na úhoře
sehnutý oráč oře;
hruď kloní ubohou,
prach země na nohou,
ve hlavě teskný sen.

A dooral a z hloubky vzdech' . . .
zda chléb mu vzklíčí v brázdách těch,
až setby zlaté zboží
ta ruka do rýh vloží?
Pro dětí plnou síň
vždy klidí míň a míň
a vázne v starostech.

Jeť život jeho tuh a krut
a bez vlády je role prut,

jen skála rozemletá,
zda v štěrku setí metá?
Stebélka do pasu:
sem tam jen do klasu,
modravý námel vsut.

A přece dali poli jeho zrak
víc vláhy, nežli jarní mrak,
jenž zemi sváží dolů,
z níž tyje při svém stolu
boháč, bláh náplavou;
však jemu nad hlavou
zlý krouží hladu drak.

I čeká duší rozechvět,
že promění se nějak svět,
v němž jemu také jednou
z niv klasové se zvednou;
teď pouze pro děti,
za ním když přiletí,
vyrůstá bejlí květ.

Na místě klasů ve žní den,
má charpu, koukol, mák a rmen,
z nichž žena věnce robí
na milované hroby.

Bůh v polní květy mění
chléb jeho každodenní;
ach, dává květy jen!

Však přec, když zvučí ptáků zpěv,
a motýl slétá na větev
a Vesna rozkoš nese,
ret oráčův se třese:
„Ej, přece nezoufám —
květ-li jen z práce mám,
buď písněmi skryt hněv!“

PODOLSKÝ MLÝN.

Mlýn podolský se stále točí
a stále mele, ve dne v noci;
to práškovi je trnem v oči,
leč potěšením panu otci.

Hrd, z okna kolemjdoucí měří
a bafá z dýmky, prázden trudu,
a hledí, jak se pěkně čeří
ta stálá voda v čistém pudu.

A bílou čapkou vítá mleče
a do světnice vábí slovy,
řeč od úst jako med mu teče,
leč v mysli počítá, co zloví.

A baví, otvírá jim dvéře:
„No měli jste to břímě tuhé . . .“

a vesel měřičné jim béře,
však stárek vezme tajně druhé.

A prásek smete ještě třetí,
vždyť mají andělíčka strážce:
tot mládek, který řídí mletí
a líbá mlečky na zanášce!

NÁŠ SEDLÁK.

Hle, sedlák Vrcovický,
jak vystrojen je vždycky,
jak na hod by šel právě,
čist od paty až k hlavě!
Brslenky žluté,
boty spodem kuté,
že v cestě kamení piští:
holinky jenom se blyští,
a na ně pěkně stranou,
kožené zdůbky kanou.

Hle, sedlák Vrcovický,
jak vyzdoben je vždycky,
Kazajka do zelena,
jak temná kopka sena;

modravá vesta,
jak pánů z města,
s límečkem vyšším v týle:
prádlo, toť nad sníh bílé,
hedvábný šátek, věnní,
kol krku se mu mění.

Hle, sedlák Vrcovický,
jak vyfintěn je vždycky!
Kytici přivázanou
na nízký klobouk stranou,
z králičí srsti:
dýmku má v hrsti,
plnýma rtoma svýma
si bafá jen a dýmá,
čas ob čas stranou plivne,
a pozdraven, jen kývne.

Hle, sedlák Vrcovický,
on kouří skoro vždycky!
Aj, zhaslo mu; však sirky
hned béře ze závírky,
nítí jich hrotky
o žluté spodky,

v hlavičce ukrývá chvatně
a bafá a dýmá zas statně,
z úst mraky pouště šedé, —
tak nad jiné si vede.

Hle, sedlák Vrcovický,
sám s sebou mluví vždycky!
Dnes slova jako dýky
má na zlé chalupníky,
již našli kdesi,
selské že lesy
jejich jsou při jedné straně.
„Gruntovník platil z nich daně!
Však vrtkavé jich hlavy
náš slavný soud zas spraví!“

Hle, sedlák Vrcovický,
jak bedliv pole vždycky!
Zpět nový klobouk páčí,
kdy ze vsi k městu kráčí,
každičké chvíle
stranou se chýle:
po krajích osetých polí,
zmokla-li, měří svou holí,
hned v levo a hned v pravo:
„No, políčko je zdrávo!“

Hle, sedlák Vrcovický,
tak vesel není vždycky!
je po parnech a hlíně,
zmokloť mu na tři píď;
na hrudy sahá:
„Půda je vlahá,
prohřáta všude a všude, —
týden-li takhle jen bude,
již naplní se klasy —
jen ať dá pán bůh časy!“

Hle, sedlák Vrcovický,
tak neutrácí vždycky!
Dnes v městě vesel ještě,
mát radost z toho deště
a zrakem střílí,
v malé však chvíli
babky se pod čelem honí:
„Účet cinci!“ na plecháč zvoní,
tuč čelem jde a mraky —
už radostí zmok' taky!

Hle, sedlák Vrcovický,
tak hrdým není vždycky!
Jak široce si kráčí,
div že mu cesta stačí;

minít se málem
Vrcovským králem;
nezval by, pivečkem sporý,
za grunt svůj knížecí dvory —
ba pyšně odplivne si
i na Písecké lesy!

PŘI BIBLI.

V pohorské síňce, matném při kahánku.
dvě stará srdce pospolu:
babička v bibli poslední čte stránku.
dědeček skloněn ke stolu.

Půl věku četli z oné svaté knihy,
Pánbůh jim chránil chudý práh,
na starých hlavách necítili tíhy
bílé jak sněhy na horách.

Ta svatá kniha celým jejich světem . . .
Dočetli, hlavy sklonili,
jediné amen znělo dvojím retem —
ráno jim hranu zvonili.

STARÁ PANNA.

Kdo květy pro jiného tkává,
ať činí ruka nebo skráň,
ten častokráte nedostává
ni jediného v ztuhlou dlaň! . . .

Na hladký hedváb, v rámec spiatý,
den celý šije pestrý květ;
mráz oknem vane jedovatý
a zasněžen jest celý svět.
Co všecko do těch květů všívá,
to mimo ni ví pán bůh jen,
a na hedváv-li zrak se dívá,
je v květy vetkán také sen.

Jak lesklý je ten hedváv bílý,
jak list i květy žhavé tak!
Však prsy chromnou věčnou pílí
a tuhne vaz a slábne zrak;

v leb věčným bděním spánek padá.
bled, prázden, bez barvy jest ret
a svěží jindy líce zvadá —
tak zvolna mře již dvacet let.

Nač myslí na všecko! Kdož tuší,
že ladnou spletí květů těch
svou celou zobrazili duši
a zašlých chvílí kvapný běh?
Kdo ví, že onen motýl plavý
jest první lásky klamný zjev
a rosa na osinách trávy
že její vyrudlá jest krev?

Kdo ví, že hladký hedbáv zcela
jí představuje drsný svět,
v němž strádala a krvácela,
že výkřikem jest každý květ —
že přání v nich a marné touhy
a moře snů, jímž zhlcen břeh,
že každý list jest román dlouhý,
a celou básní každý steh?

Však u večer, když pilnou prací
zrak mdlí a rudne pozpod řas,

tu s dílem ku skříni se vrací
a opatrně skrývá zas.
Též o potravu postaráno:
číš vody jest a režný chléb . . .
a po noci když přijde ráno,
zas nad hedbávem kloní leb.

Tak hyne věkem, stárne v líci,
zrak zhasíná a stydne krev —
část mzdy ukládá na Matici,
část na rubáš a na rakev . . .
Ji neblaží květ niv a strání
a ptáků zpěv a teplý jih,
jen ve snu jara k ní se sklání
kýs' stín o bílých perutích.

Tu zrudne tvář a hruď se třese
a srdce divný svírá strach,
pak vřelá slza zjevuje se
na úbělových poduškách.
Tak probudí se, probdí k ránu
a znova začne práce ruch,
až posled v čelo starou pannu
sám zlíba milostivý Bůh. —

Kdo květy pro jiného tkává,
ať činí ruka nebo skráň,
ten častokráte nedostává
ni jediného v ztuhlou dlaň! . . .

POHÁDKA.

Babičko, milá babičko,
na čem to sedíte? rcete!“ —
„„Na svojí staré truhlici;
copak zas, děťátka, chcete?“ “

„Truhlici? ale, babičko,
co jen to máte v té truhle?
otevřte přece“ . . . „„Nemohu,
jsouť ruce slabé a ztuhlé.“ “

„Slabé? . . . tak, milá babičko,
řekněte, co to tam máte . . .“
„„Pohádky, milé dětičky,
pohádky, když už se ptáte.“ “

„Pohádky, ano, babičko,
pohádky od víka ke dnu?
babičko, my Vám pomůžem,
ukažte, aspoň jen jednu!

Třebas tu o té karkulce,
nebo tu o mladém králi,
neb o tom obru ve skalách,
jehož se děti tak bály.

Neb o tom černém medvědu
zakletém v skleněném hradě,
nebo jak v prince mění se
s korunkou bělavé hádě."

„„Nejde to, nejde, opravdu;
zvednu-li víko kraj hrany,
hned jako rtuť mé pohádky
na všecky prchnou mně strany.""

„Ale, vždyť, milá babičko,
zahynou pod vaší svírkou . . ."
„„Což pak jim nejde slunéčko
tadyhle od klíče dírkou?""

„Od klíče dírkou? babičko,
tou mohou prchnout přec taky!
Ne ne! . . ." „„No tak jen přichylte
k dírce ty všetečné zraky.""

„Tma je tam, milá babičko,
tma je tam, v tom něco vázne,

dřív tam snad byly pohádky.
teď asi všecko je prázdné."

„„Caparti! Což kdy lhala jsem?" "
„Ne, ale tohleno, víte,
což pak jsou Vaše pohádky
v motýlí kukličky svité?

Ne a ne! . . ." „„Mám vás přesvědčit?" "
V kapsáři klíček již hledá —
otvírá — víko pozvedá —
leč jak jest smutná a bledá.

Děti se kolem babičky
v mladistvém skupily spěchu;
o zvěstech ani pocitu,
neřku-li vidu a slechu.

Ve truhle všecko na ruby
s bratříčkem obrací sestra;
jakých to šatů bývalých
směsice divná a pestrá!

Měnavé šaty svatební,
panenské věnce a květy,
babičce s okem zavlhlým
chvějí se ruce a rety.

Směji se děti: „Vidíte,
babičko, nejsou tam přeci!“
„„Ovšem že, prchly, řeklať jsem,
jsou to jen drobné jich věci!

Vidíte, šat mých pohádek
v truhlici urovnán leží,
mně zbyly jenom vzpomínky;
tak to již ve světě běží!

Nechte mne, ditky!“ “ — „Necháme,
ale . . .“ „„No, což pak jsem lhala,
byly by také pohádky,
kdybych vás do truhly dala.“ “

„My — my jsme také pohádky . . .“
dovádí chasa a skáče,
babička truhlu zavírá . . .
mně se zdá, chudák, že pláče.

KAMENICKY DĚDEČEK.

Kamenický dědeček
zjinovatěl celý,
brzo již ho povolá
ten, jenž všemu velí —
týmě vlasy sronilo,
plece již se sklonilo,
a ty oči zmdlely.

Kamenický dědeček
na lavici dýmá,
div že dýmku rukama
drží uvadlýma,
zvadlé tváře plny rýh,
a co někdy četl z knih
zapomněl a klímá.

Kamenický dědeček
hůlku v staré pěsti,

přemýšlí, co život snad
a co všecko štěstí;
hyne, za ním v zápětí
vísky staré paměti,
pohádky a zvěsti.

Kamenický dědeček
zkleslou má už bradu;
ve skráni však ukrýval
všemu dobrou radu,
a co znal — až vázl dech —
o samotách, o lesech,
o chatě i hradu!

Kamenický dědeček
starým oděn šatem,
rudou vestu ke kr!:u
modrým pod kabátem,
a když býval ještě mlád,
při svatbě ho míval rád
každý starosvatem.

Kamenický dědeček
vybraných byl ctností,
rychtářem byl dlouhý čas
staré za vrchnosti,

za veškeru mluvil ves,
když chtěli brát selský les,
navzdor panské zlosti.

Kamenický dědeček
zlato věru ryzí,
nad vše řeč svou miloval,
ale ctil i cizí —
škoda, že jím česká ctnost,
upřímnost a poctivost
starých časů zmizí.

Kamenický dědeček
jak pěknými slovy
za večera vyprávěl
dětem o Žižkovi,
a kdo slyšel, žas' a žas',
teď kdož o tom mluví as?
Divný čas ten nový!

Kamenický dědeček
oči plny lesku,
na sta uměl písniček,
popěvků a směsků —
teď vše němo, hlucho již,
sotva dýchat uslyšíš
zuboženou vesku.

Kamenický dědeček
dej mu pán bůh nebe,
nejdřív hájil zem, pak ves,
naposled až sebe.
Nyní kolem samý chlad,
lhostejnost jde odevšad,
až to v srdce zebe . . .

Oprava:

V knize XLI. »Východ a západ« (str. 105) má zníti 4. verš 2. sloky správně:

»leč ten jej odbyl, hrdé hladě bradu.«

*

OBSAH.

	Str.
Průvodem	5
Filemon a Baucis	7
Pod jabloní	10
Bratr klášterník	12
V roce:	
Jaro	15
Léto	16
Podzim	17
Zima	18
V Horské sířce	19
Beranička	21
Při žni	24
Pohádkář	26
Horal	29
Před hajnicí	31
Na louce	37
Přadlena	39
Posel	44
Oráč	45
Podolský mlýn	48
Náš sedlák	50
Při bibli	55
Stará panna	56
Pohádka	60
Kamenický dědeček	64

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
5038
H48
1900
sv.42

Heyduk, Adolf
Spisy

NAKLADATELSTVÍ
J. OTTO
V PRAZE

JOS. PFEIFFER, PRAHA
TOVÁRNA NA ZBOŽÍ KNIHAŘSKÉ